

ELONKIRJO JA ENERGIA

Pirkanmaan vaihemaakuntakaavan luonnos

Vastine ja yhteenveto saadusta palautteesta
Maakuntahallitus 25.9.2023

Sisällys

Saatu palaute	2
Energia	3
Tuulienergia	3
Sähkönsiirtoverkko	9
Puutermiinaalit	11
Turve	12
Aurinkoenergia	13
Vety ja muut energiamuodot	14
Elonkirjo	15
Luontoarvoja osoittavat kaavamerkinntät	15
Kansallispuistojen kehittämisvyöhyke	19
Suojelualueet	20
Perinnebiotoopit ja maisema-alueet	21
Matkailun ja virkistysen kehittämisen kohdemerkinnät	21
Tiestön estevaikutukset	22
Suositut luontokohteet	22
Arvokkaat geologiset muodostumat	23
Pohjavesi	24
Muut palautteet elonkirjo-teemassa	25
Muut teemat	26
Kaupan ohjaus	26
Suojavyöhykkeet ja melualueet	27
Palautteet kaavan valmistelusta ja materiaalista	29
Osallistuminen ja tiedottaminen	29
Karttamateriaalin selkeys	30

Saatu palaute

Pirkanmaan vaihemaakuntakaavan luonnos oli nähtävillä 8.5.-30.6.2023. Tähän raporttiin on koottu vaihemaakuntakaavan luonnoksesta saatu palaute tiivistettynä teemoittain sekä vastine palautteeseen.

Lausuntopyyntö lähetettiin 75 taholle. Kaikki Pirkanmaan kunnat ovat joko antaneet lausunnon (20 kuntaa) tai todenneet, että eivät anna lausuntoa (3 kuntaa). Viranomaisilta tai niihin verrattavilta keskeisiltä toimijoilta saatiin 24 lausuntoa ja 3 ilmoitusta, että eivät jätä lausuntoa. Asukkaat, yhdistykset ja yritykset jättivät noin 125 palautetta.

Pirkanmaan liitto kiittää runsaasta palautteesta. Käsittelyssä olevat elonkirjon ja energian teemat koetaan palautteessa yleisesti ajankohtaisiksi ja tärkeiksi, vaikka yksityiskohtaisempaan suunnitteluun tunnustetaan monia huomioon otettavia näkökulmia.

Tämän kuulemisvaiheen tarkoituksena on kehittää vaihemaakuntakaavan luonnosvaiheessa sekä kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitettyä sisältöä. Palautteessa on tuotu esiin erilaisia suunnittelun sisältöihin liittyviä huomioita, muutostarpeita sekä lisäselvitystarpeita. Tässä vastineessa palautteeseen vastataan teemakohtaisesti, mutta kaikki palaute on käyty läpi yksityiskohtaisesti ja otetaan soveltuvin osin huomioon jatkosuunnittelussa. Palautteen pohjalta tehdyt mahdolliset muutokset tullaan erittelemään tarkemmin kaavaehdotusvaiheessa, kun suunnittelu on edennyt.

Palautteessa on otettu kantaa myös aiheisiin, jotka eivät sisälly valmisteltavana olevaan vaihemaakuntakaavaan. Tältä osin saatu palaute merkitään tiedoksi. Näitä aiheita ei oteta kaavaprosessissa muutoin käsiteltäviksi, eikä niihin anneta vastinetta.

Vaihemaakuntakaavan tavoitteena on:

tukea pirkanmaalaisen luonnon monimuotoisuutta ja elonkirjoa

vahvistaa edellytyksiä kestäväälle energiantuotannolle maakunnan alueella

Energia

Tuulienergia

Runsaimmin palautetta annettiin vaihemaakuntakaavan luonnoksen tuulienergiatuotannon alueilta. Aiheeseen otti kantaa 26 viranomaistahoa, 19 yhteisöä tai yritystä ja 66 yksityishenkilöä tai näihin rinnastettavaa ryhmittymää. Koska palautetta on paljon ja se on sisällöltään ristiriitaista, on tuulienergian osalta saatu palaute kuvattu seuraavassa muuta palautetta yksityiskohtaisemmin. Näin toimitaan myös tuulienergiaan tiiviisti liittyvän sähkönsiirtoverkon osalta.

Tiivistelmä viranomaisten ja näihin rinnastettavien tahojen lausunnoista

ELY-keskus tuo esille, että estekohtien sekä heikosti kytkeytyneiden luonnon ydinalueiden tunnistaminen on tärkeää erityisesti energiakysymysten tarkastelussa, ja pyytää lisäämään tuulienergia-alueiden määräkseen maininnan kuljetusreittien ja näiden kunnan huomioimisesta. Puolustusvoimat esittää yleismääräystä, jolla ohjattaisiin lausunnonpyyntövelvoitetta ja suojaetäisyyksiä koskien tuulivoimarakentamista. SLL:n Pirkanmaan piiri katsoo, että kaikki yleiskaavoitusta vaativat tuulivoima-alueet olisi tullut sisällyttää maakunnalliseen kokonaistarkasteluun, ja että maakuntakaavaan tulisi sisällyttää seudullisesti kaikkia tuulipuistoja koskeva yleismääräys, jossa on samat sisältövaatimukset kuin seudullisesti merkittävillä puistoilla. Suunnittelumääräykseen ehdotetaan lisättäväksi yhteisvaikutusten arvioinnin ja lieventämisen tarkastelutarve.

Ilmatieteen laitos ehdottaa kaavaselostukseen mainintaa etäisyysrajoista ja Ilmatieteen laitoksen lausuntoprosessista mahdollisena rajoittavana tekijänä tuulivoimarakentamisessa. Liikenne- ja viestintäministeriö korostaa, että tulisi ottaa huomioon vaikutukset puolustusvoimien radiojärjestelmien lisäksi myös muiden tahojen radiojärjestelmiin. Myös Traficom nostaa esiin, että suunnittelumääräyksessä tulisi huomioida kaikkiin radiojärjestelmiin kohdistuvat vaikutukset. Traficom pitää hyvänä, että taustaselvitys lentoesteistä on tehty. Traficom huomauttaa, että selvityksessä viitataan kuitenkin osin muuttuneeseen säädöspohjaan, ja että lentoesteluvan hakuprosessissa tulee edelleen hakea ilmailiikennepalvelun tarjoajan (Fintraffic) lausunto.

Metsähallitus näkee tärkeänä, että maakuntakaava mahdollistaisi tuulivoiman sijoittumisen myös lähelle alueita, joilla sähkönkulutus on voimakasta ja ehdottaa, että kaavaan palautettaisiin Seitsemisen ja Helvetinjärven väliselle alueelle sijoittuva Hietalanperän alue. Luonnonvarakeskus huomauttaa, että susireviireille saattaa kohdistua tuulivoimavaikutuksia ja näitä tulisi arvioida yli maakuntarajojen, ja että metsäpeuralle tärkeiden Natura-alueiden ja tuulivoiman väliin olisi hyvä jättää noin 5 km suojavyöhyke. Suo- ja metsävaltaisten Natura-alueiden sisälle tai läheisyyteen olisi vältettävä rakentamista teitä, sähkölinjoja tai muuta infraa, ja vaikutuksia metsästykseseen olisi myös syytä arvioida.

Tampereen kaupunki katsoo, että selostuksessa ja vaikutusten arvioinnissa olisi hyvä olla kuvaus maakunnallisesta tuulienergiapotentiaalista, ja vaikutusarvioinnissa tulisi hyödyntää päivitettyjä linnuston päämuuttoreittejä. SLL:n Pirkanmaan piiri katsoo, että ei ole selvitetty riittävästi maakotkareviirejä, minkä perusteella Konikallion, Kalliojärvenperän, Myyränkankaan ja Vermassalon alueet tulisi poistaa maakuntakaavasta.

Museovirasto pyytää huomioimaan selostuksessa, että voimaloita ei voida sijoittaa merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin, ja että valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet (VARK) tulee huomioida alueiden sijoittelussa. Ruoveden reitin ja Naappilan-Koivuniemen-Suomaseman kulttuurimaisemien ja Ähtärin reitin varren tuulialueille tulisi harkita kulttuuriympäristön ja -maiseman tarkemmin huomioivaa kaavamääräystä. Myös maakuntamuseo huomauttaa, että VARK-kohteet tulisi huomioida tuulivoima-alueiden sijoittelussa ja alueiden nimistössä ja numerointia tulisi yhtenäistää. Museo esittää, että tuulienergiatuotannon alue -merkintään liitetään nykyistä vastaava määräys maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilymistä varmistamisesta ja toteaa, että ehdotusvaiheessa kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön kohdistuvien vaikutusten arviointiarvioinnin tulisi olla tarkempaa ja analyttisempää. Maakuntamuseo katsoo, että arkeologisen potentiaalin selvitystä tulee täydentää Mänttä-Vilppulan Metsomäen osalta.

Suomen riistakeskus pitää tärkeänä laaja-alaisia selvityksiä tuuli- ja aurinkovoimarakentamisen vaikutuksista ja katsoo, että ohjauksessa ja suunnittelussa tulee ottaa huomioon muun muassa sähkönsiirtoverkon rakentaminen ja koordinointi ylimaakunnallisesti. Riistakeskus katsoo, että jatkovalmistelussa tulee hyödyntää LUKEn tutkimushanketta tuulivoiman vaikutuksista metsäeläimiin, ja että tuuli- ja aurinkovoimapuistoilla ei tule rajoittaa muuta maankäyttöä tai metsästys- ja virkistyskäyttöä.

MTK metsänomistajien ja Pirkanmaan metsänhoitoyhdistysten mielestä seudullisesti merkittävän tuulienergiatuotannon alueen kahdeksan voimalan raja voisi olla joustavampi.

Virtain kaupunki toteaa, että maakuntakaavan ohjauspiirissä olevien alueiden voimalamäärän alentaminen kahdeksaan on kannatettava, mutta määrä voisi olla tätä pienempikin. Kaupungin mukaan olisi suotavaa, että alueet noudattaisivat mahdollisimman hyvin vireillä olevien kaavahankkeiden rajauksia. Virtain kaupungin lupapalvelulautakunta huomauttaa, että Kalliojärvenperän alueen osalta on varmistuttava, että mahdolliset arvolajit (mm. kuukkeli) eivät häiriinny.

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa osoitettujen alueiden osalta sekä Akaan kaupunki että Museovirasto ja Pirkanmaan maakuntamuseo esittävät Akaan Karhunrahkan tuulienergiatuotannon alueen poistamista. Maakuntamuseo esittää myös Ajoksenkankaan ja Konikallion alueiden poistamista maakuntakaavasta. Hämeenkyrön kunta pyytää ottamaan jatkosuunnittelussa huomioon Konikallion osayleiskaavan valmistelun. Sastamalan kaupunki pitää hyvänä, että vireillä olevat

hankkeet on esitetty vaihemaakuntakaavassa. Satakuntaliitto pitää hyvänä, että luonnoksessa on esitetty kumottavaksi Sastamalan Kaakkimaan ja Kiimansuonkallioiden alueet.

Ikaalisten kaupunki toteaa, että kaupungin alueella käynnissä olevat tuulivoimaosayleiskaavahankkeet on osoitettu asianmukaisesti ja esittää, että vt:n 23 pohjoispuolella olevat Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 tuulivoima-alueet (tv1, Ronokorpi-Karjosillankorpi I ja II) lisätään vaihemaakuntakaavaan tuulienergiatuotannon alueiksi. Myös Parkanon kaupunki pitää Ronokorpi-Karjosillankorven varausten säilymistä maakuntakaavassa tärkeänä.

Kangasalan kaupunki esittää uusiutuvan energian tuotannon mahdollisuuksien selvittämistä Laipanmaan alueella, kun taas Pälkäneen kunta katsoo, että tuulivoimaselvityksessä Laipanmaan seudulle tunnistettu alue ei sovellu tuulivoiman rakentamiselle. Mänttä-Vilppulan kaupunki toteaa Metsomäen alueen olevan luonnoksessa kaupungin tavoitteiden mukainen.

Tiivistelmä yhteisöjen ja yritysten palautteesta

Aureen kyläseura, Yhteinen Aurejärven ry ja Ylä-Satakunnan ympäristöyhdistys toteavat, että alueiden yhteisvaikutusten arviointia tulisi tarkastella vähintään 10 kilometriin saakka, ohjata tiheään sijoittuvien puistojen vaikutusten rajoittamista sekä huomioida hiljaisten alueiden säilyttäminen. Elinympäristömme puolesta ry.:n näkemyksen mukaan tuulivoimatuotannon alueiden pitäisi sijaita jo muokatussa ympäristössä ja tulisi arvioida hankkeiden vaikutusta yhteisöllisyyteen. Suunniteltaessa tuulivoimarakentamista lähelle pohjavesialueita, tulisi huomioida riskit talousveden laadulle ja määrälle sekä arvioida pintavesivaikutuksia. Myös yhteisvaikutukset metsäpeuraan tulisi huomioida sekä määrätä hankkeiden sijoittelusta ja etäisyydestä asutukseen ja luonnonarvokohteisiin. Yhdistykset näkevät tavoitteet elonkirjon tukemisen sekä energiatuotannon vahvistamisen osalta ristiriitaisina.

Enersense Wind Oy esittää, että Kangasalan Kaukokuorten tuulipuistohanke lisittäisiin maakuntakaavaan. Deltarec Oy ja Sappeen matkailualueen kehittämissyhdystys katsovat, että tuulivoimaa ei tule rakentaa Sappeenvuoren matkailukeskuksen läheisyyteen.

Keskustan Akaan kunnallisjärjestö ja Keskustan Pirkanmaan piiri esittävät Karhunrahkan alueen poistamista.

Ilmatar Energy Oy ehdottaa suunnittelumääräystä, joka mahdollistaa tuulivoima-alueiden toteuttamisen maakuntakaavassa osoitettujen alueiden ulkopuolelle, kun nämä eivät ole ristiriidassa maakuntakaavan tavoitteiden tai muun maankäytön kanssa, ja seudullisesti merkittävän tuulipuiston rajaksi 20 voimalaa. Ilmatar näkee tärkeänä myös aurinkoenergia-alueiden osoittamisen maakuntakaavassa. Lylyharjun, Konikallion ja Vermassalon rajausten tulisi säilyä kuten luonnoksessa, ja yhtiö toivoo Tuuramäen rajauksesta hankealueen kanssa yhtenevää. Kangaslammin Energia Oy esittää, että voimassa olevan maakuntakaavan Ronokorpi-Karjosillankorpi I ja II alueet säilytetään maakuntakaavassa ja yhdistetään eteläosasta toisiinsa.

Kurun riistanhoitoyhdistyksen ja Pyydysperän Paukku ry:n mukaan huomiota tulisi kiinnittää riistan lisääntymisalueisiin sekä metsäpeuraan ja suurpetoihin. Jotta rhy:t ja vastaavat tahot tulisivat huomioituiksi hankkeiden suunnittelussa, tulisi kaavasisällössä huomioida riista ja metsästys. Yhdistykset pitävät tärkeänä, että tuulivoimapuistoilla ei rajoiteta virkistystä, metsästystä tai maankäyttöä.

Närhinnevan tuulipuisto oy ehdottaa, että voimassa olevan maakuntakaavan Myyränkangas-Pahkakummunmaan alue säilyy ennallaan ainakin Kihniön osalta. Pohjois-Parkanon kyläseura ry näkee, että mittavampi tuulivoimatuotanto tulisi sijoittaa jo rakennettujen ympäristöjen läheisyyteen. Parkanon alueella koetaan voimakasta ristiriitaa asutuksen, luonnonarvojen ja energiansiirron kesken. Suomen luonnonsuojeluliiton Ikaalisten yhdistys kokee ongelmana, että tuulivoimatuotanto keskittyy hyvin vahvasti maakunnan pohjoisosiin. Maakuntakaavassa tulisi esittää periaatteet voimaloiden sijoittamiselle kaiken kokoisissa hankkeissa. Konikallion ja Unnanevan alueet tulisi poistaa ja Horhalanperän aluetta pienentää.

Suomenselän Lintutieteellinen Yhdistys toteaa, että Tuuramäen alueen eteläosan soveltuvuutta tuulienergiatuotantoon tulisi tarkastella kriittisesti. Kalliojärvenperän alueen itäosan pienentäminen kasvattaisi etäisyyttä siedettävämmäksi Keuruun Lehmikorven hankkeen yhteisvaikutusten osalta. Ylä-Satakunnan ympäristöyhdistys ja Yhteinen Aurejärvenme ry katsovat, että kaikkien uusiutuvan energian hankkeiden tulisi sisältyä maakuntakaavoihin, ja selvityksissä tulisi huomioida myös vireillä olevat hankkeet. Yhteisvaikutusarviointi nähdään puutteellisena ja naapurimaakuntien selvitykset ja määräykset tulisi huomioida paremmin sekä soveltaa kotka- ja sääksiselvityksiä. Myös tulisi laatia ohjeet vaikutusten lievennyskeinoista.

Kooste tuulienergiatuotannon alueita koskeneesta yksityishenkilöiden palautteesta

Valtaosa yksityishenkilöiden palautteesta koskee jotain tiettyä tuulienergiatuotannolle osoitettua aluetta, joka pyydetään useimmiten poistamaan kaavaratkaisusta. Eniten palautetta annettiin Ikaalisten ja Hämeenkyrön Konikallion hankkeeseen liittyen. Palautteissa korostuvat huoli läheisen Vatulanharjun pohjaveden tilasta sekä vaikutukset harjun virkistyskäyttöön muun muassa visuaalissa ja äänimaisemassa tapahtuvien muutosten vuoksi. Seuraavaksi eniten huolta aiheuttavat Ikaalisten ja Parkanon alueelle osoitetun Horhalanperän alueen osalta Seitsemisen kansallispuistoon ja läheisille rakennuspaikoille kohdistuvat vaikutukset.

Myös Sastamalan Kärnekallion alueen toteuttamisedellytykset pohdituttavat. Palautteessa nousee myös esiin, ettei aluetta tulisi osoittaa, koska mahdollisia sijainteja on tunnistettu vain seitsemälle voimalalle. Ajoksenkankaan aluetta pyydetään päivittämään kaupungin asettamien suojaetäisyyksien mukaiseksi.

Virtain Kalliojärvenperän alueelle ehdotetaan asutusetäisyyksien kasvattamista sekä alueen poistamista. Kangasalan ja Pälkäneen Laipanmaan alueen ottamisesta tuulienergiatuotantoon

vastustetaan valtaosassa palautteita, mutta pyydetään myös selvittämään alueen potentiaalia aurinko- ja tuulienergiatuotantoon.

Mänttä-Vilppulan Metsomäen osalta todetaan, että alue ei täytä vaihemaakuntakaavan kriteereitä. Palautteessa esitetään, että Parkanon osalta selvitykset ovat heikkotasoisia ja kohtelevat alueita eriarvoisesti. Virtain Tuuramäen alueella todetaan olevan maakotkia sekä susireviiri. Myös Akaan Karhunrahkan ja Ylöjärven Patakorven alueita sekä Ikaalisten ja Virtain alueille osoitettuja alueita pyydetään poistettavaksi vaihemaakuntakaavasta.

Palautteissa todetaan, että alueita kaavoitetaan liian lähelle asutusta, ja ehdotetaan, että tuulienergiatuotantoalueiden sijasta puhuttaisiin energiantuotantoalueista, koska näille sijoittuu myös aurinkoenergiatuotantoa ja energian varastointia. Myös ehdotetaan tuulienergia-alueiden suunnittelumääräyksen tarkistamista niin, että se turvaisi voimassa olevan maakuntakaavan suunnittelumääräyksessä mainitut toiminnot. Palautteessa toivotaan, että maakuntakaavassa määritettäisiin muun muassa suojaetäisyyksistä asutukselle, eläintiloihin ja pohjavesiin, voimaloiden ympäristöluvanvaraisuudesta, ympäristövaikutusselvityksen riittävydestä, hiljaisista alueista sekä alueiden soveltuvuuden määrittelystä suunniteltaville voimaloille.

Maakuntakaavan maisematarkasteluja pyydetään tehtäväksi kahdella eri voimalakorkeudella vaikutusten ja alueiden sietokyvyn selvittämiseksi sekä valokuvasovitteita suurimman dominanssin näkyvyysvyöhykkeeltä. Maakuntakaavoituksen pohjaksi haluttaisiin laajempia maanlaajuisia kyseilyitä siitä, miten viranomaiset näkevät tilanteen ja millaisilla etäisyyksillä haittoja on oikeasti koettu, tuulienergian ja sähkönsiirron yhteisvaikutusarviointia, meluvaikutusarviointia, vaikutusarviointia kestävään kehitykseen ja nettohiilidioksidipäästöihin sekä viestintä- ja digiyhteyksiin. Lisäksi tulisi mainita vaikutukset yksityistalouteen ja kiinteistöjen arvoon voimakkailla näkymäalueilla ja äänimaiseman muutosalueilla.

Palautteessa ollaan myös sitä mieltä, että maakuntakaavaan pitäisi palauttaa pienemmätkin voimala-alueet tai osoittaa selkeästi, mihin voimaloita ei saa sijoittaa. Toisaalta todetaan, että valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisin ratkaisu olisi etsiä sijainnit suurille voimalakokonaisuuksille ja estää pienempien tuulipuistojen rakentuminen. Alueiden esittäminen maakuntakaavassa ei saisi olla riippuvainen siitä, onko hanketta vireillä vai ei. Nähdään, että selvitykset on tehty liian pienellä voimalakoolla.

Vastine: Tuulienergia

Tuulienergiatuotannon alueiden osalta on tarpeen huomioida, että valtaosalla vaihemaakuntakaavan luonnoksessa esitetyillä alueilla on jo voimassa olevaan maakuntakaavan ratkaisuun perustuva kaavoitus- ja/tai ympäristövaikutusten arviointiprosessi käynnissä. Vaihemaakuntakaavatyössä hyödynnetään myös näissä syntyvää selvitys- ja vaikutustenarviointiaineistoa. Esimerkiksi riistalinnustoon liittyvät vaikutukset ovat luonteeltaan sellaisia, että näitä on tarkoituksenmukaista

tarkastella varsinaisen hankesuunnittelun yhteydessä, kun mahdolliset voimalapaikat tiedetään. Sen sijaan esimerkiksi alueiden yhteisvaikutukset suurikokoisiin petolintuihin on tarpeen tunnistaa jo maakuntakaavatasolla.

Jotkin alueista ovat valikoituneet vaihemaakuntakaavan luonnokseen kunnan ja hanketoimijan ehdotuksesta. Näiden alueiden osalta Pirkanmaan liitto seuraa hankekohtaisten selvitysten tuloksia ja ratkaisee alueiden osoittamisen edellytykset näiden ja Pirkanmaan liitossa tehtävien lisäselvitysten sekä viranomais- ja sidosryhmäkeskustelujen perusteella.

Pirkanmaan liitto tulee käymään lausuntojen ja palautteiden pohjalta keskustelut kuntien ja vaihemaakuntakaavan ohjausryhmän kanssa, minkä lisäksi alueiden osoittamisessa tullaan hyödyntämään tehtävien selvitysten ja vaikutusarvioinnin tuloksia ja päätelmiä. Näiden pohjalta tullaan tekemään muutoksia ja aluekohtaisia tarkistuksia kaavaehdotuksessa osoitettaviin alueisiin. Tuulienergiatuotannon alueiden suunnittelumääräykseen voidaan sisällyttää tarvittaessa aluekohtaisia erityistä huomiointia edellyttäviä lisämääräyksiä ja suunnittelumääräyksen sisältöä tarkistaa annettujen palautteiden pohjalta.

Pirkanmaan liitto on käynnistänyt tarjouspyynnöt muun muassa Natura-alueisiin, metsäpeuraan ja suteen sekä kotkiin ja sääkseen liittyvien vaikutusten arvioimiseksi. Myös tarkastellaan hiljaisten alueiden, valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden (VARK) sekä säätutkien sijoittuminen tuulienergiatuotannon alueisiin nähden ja huomioidaan tämä kaavaehdotusratkaisussa. Näissä olennaista on muilta viranomaisilta saatava materiaali, joka ei kaikilta osin ole ollut tois- taiseksi liiton käytettävissä.

Vaihemaakuntakaavan selostusta tullaan täydentämään tulevien selvitysten, vaikutustenarvioinnin ja luonnoksesta saadun palautteen pohjalta. Esimerkiksi maakunnan tuulienergiapotentialia ja energiainfran vaikutuksia ekologiseen verkostoon tullaan käsittelemään ehdotusvaiheen selostuksessa sekä vaikutusarvioinnissa. Viherverkon merkintöihin liittyen on tarpeen huomioida, että vaihemaakuntakaavan ohella voimaan jäävät kaikki kokonaisuusmaakuntakaavan luonnon monimuotoisuuden ydinalueiden sekä ekosysteemipalvelujen kannalta merkittävien alueiden merkinnät, joita on osoitettu runsaasti maakunnan luoteis- ja pohjoisosiin. Nämä ovat osaltaan myös rajoittaneet tuulienergia-alueiden osoittamista alueelle.

Vaikka kunnat voivat edistää alueillaan maakuntakaavan ohjauksen piiriin kuuluvia hankkeita pienempiä voimalakokonaisuuksia, voivat nämä edetä ainoastaan silloin, kun ne eivät ole muutoin ristiriidassa maakuntakaavan tavoitteiden kanssa. Toisin sanoen hankkeilla ja näihin liittyvillä kunta- kaavoilla ei voida lain mukaan estää tai vaikeuttaa maakuntakaavan toteutumista. Pirkanmaan maakuntakaavan maaseutualuemerkintä mahdollistaa ainoastaan paikallisesti merkittävän toiminnan kehittämisen, ellei sijainnille ole osoitettu seudullisesti merkittävää hanketta tukevia merkintöjä. Vaihemaakuntakaavatyötä varten laaditussa teknisessä sijaintiselvityksessä ei tunnistettu

merkittävien energiankulutuskeskittymien läheisyyteen potentiaalisia alueita, joita olisi voitu ottaa mukaan maakuntakaavatarkasteluun.

Tuulienergiatuotannon alueita koskevan tarkastelun ja kommentoinnin helpottamiseksi on laadittu Tuulienergiatuotannon alueet Pirkanmaalla -kooste, joka löytyy kaavan Taustaselvitykset-osiosta. Tätä koostetta tullaan päivittämään kaavatyön ja vaikutusarvioinnin edetessä.

Sähkösiirtoverkko

Sähkösiirtoverkkoa koskevaa palautetta antoi 15 viranomaistahoa, kahdeksan yritystä tai yhteisöä ja kaksi yksityishenkilöä.

Hämeen liitto ja Suomen riistakeskus tuovat esille, että sähkösiirtoverkon suunnittelu tulee huomioida maakuntarajoja laajemmin. Kangasalan kaupunki toteaa, että voimalinjojen vaikutuksiin viherverkkoon tulisi kiinnittää erityistä huomiota kehittyvän maankäytön alueilla, ja myös ELY-keskus sekä Tampereen kaupunki korostavat, että mm. voimalinjojen vaikutukset ekologiseen verkostoon on tärkeä huomioida. Luonnonvarakeskus katsoo, ettei suo- ja metsävaltaisten Natura-alueiden sisälle tai läheisyyteen tulisi rakentaa sähkölinjoja tai muuta infraa. Museovirasto katsoo, että sähkösiirtoreittien vaikutusten arvioinnin pohjaksi on hyvä varmistaa arkeologisen kulttuuriperinnön selvitysten riittävyys ja Pirkanmaan maakuntamuseon mukaan uusien voimalinjojen vaikutusten arviointi arkeologisen kulttuuriperinnön osalta on lisättävä vaikutusarvioon.

Pirkkalan kunnan mukaan Lahdesjärvi-Melo-voimalinjan leventäminen tulisi osoittaa nykyisen voimalinjan eteläpuolelle ja sijoittuminen ratkaista yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Puolustusvoimat katsoo, että voimalinjojen vaikutukset Puolustusvoimien toimintaan tulisi käsitellä vaihemaakuntakaavan vaikutusten arvioinnissa. Suomen Metsäkeskus toteaa, että voimalinjat tulee mahdollisuuksien mukaan toteuttaa olemassa olevaan rakenteeseen. Vesilahden kunta pyytää esittämään alueensa mk1-merkinnän yhteyteen voimalinjan yhteystarvemerkin, jotta maaseutuelinkeinojen kohdealueen tavoitteet voivat toteutua. Virtain kaupunki toteaa, että valtaosa uusiutuvan energian hankkeista kohdistuu pohjoiseen Pirkanmaahan, joten alueen sähköverkon vahvistamista tulisi tukea ja edistää sekä Pirkanmaan että valtakunnan tasolla. Virtain kaupungin lupapalvelulautakunta katsoo, että Ohtolan siirtolinjaan yhdistyvän yhteystarpeen osalta tulisi tehdä maisemaselvitys vaikutuksista valtakunnalliselle maisema-alueelle.

Maakuntamuseo, Etelä-Pohjanmaan liitto sekä Puolustusvoimat esittävät lisäksi Uusi voimalinja ja Voimalinjan yhteystarve -merkintöjen suunnittelumääräyksiin.

MHY Kihniö-Parkano vaatii, että kaavassa tarkastellaan vaihtoehtoisia linjauksia Fingridin 400 kV:n voimajohdolle. Metsänomistajat vaativat eri hankkeiden siirtoverkkojen yhteissuunnittelua ja

sijoittamista yhteisiin maastokäytäviin. Myös MTK-Pälkäne ry katsoo, että ohjausta siirtolinjojen maankäyttöön on tärkeä voimistaa.

Koillis-Satakunnan Sähkö Oy ja Sähkö-Verkeät Oy toteavat, että Killinkoskelta luoteeseen suuntautuvan voimajohdon yhteystarpeen tulisi kulkea etelämpää kuin se nyt on esitetty. Toisin kuin tuulienergiatuotannon alueiden koosteessa kerrotaan, Vermassalon alueen liittäminen olisi mahdollista 110 kV johtoon Heinäahon sähköasemalla.

Pohjois-Parkanon kyläseura ry näkee puutteena, ettei tuulivoima-alueiden liityntälinjoja ole esitetty kaavakartassa. Myös Ylä-Satakunnan ympäristöyhdistys ry ja Yhteinen Aurejärvenne ry toteavat, että kaavoitukseen tulisi liittyä esitys kantaverkkoliityntäpisteistä, tarvittavista liityntälinjoista ja sähköasemista. Lisäksi tarvittaisiin ohjeistusta sähköverkkovaikutuksien lieventämisestä.

Useammassa palautteessa kannatettiin määräystä uusien voimajohtojen sijoittamisesta olemassa olevaan käytävään.

Yksityishenkilöiden palautteissa pyydettiin osoittamaan maakuntakaavassa myös tuulivoima-alueiden liityntälinjat ja otettiin kantaa Lempäälän Nurmen kylän kohdalle osoitettuun merkintään, joka pyydetään sijoittamaan Pirkkalantien pohjoispuolelle.

Vastine: Sähkösiirtoverkko

Voimalinjan yhteystarve -merkinnällä osoitettujen linjojen toteutukseen liittyy epävarmuutta, eikä tarkempaa sijaintia yhteystarpeen päätepisteiden välillä vielä tiedetä etenkään kokonaan uusien yhteystarpeiden osalta, jotka eivät sijoitu olemassa olevan voimalinjan yhteyteen. Näin ollen esimerkiksi maisemavaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista arvioida maakuntakaavassa, vaan voimalinjahankkeen vaikutukset selvitetään yksityiskohtaisen reittisuunnittelun yhteydessä. Fingridin Åback – Melo-yhteyden tulevaa sijaintia ja toteuttamismahdollisuuksia selvitetään hankkeen ympäristö- ja Natura-vaikutusten arvioinnin kautta, jossa kuullaan kuntien ja hankkeeseen liittyvien muiden tahojen lisäksi myös Pirkanmaan liittoa.

Yleisesti todeten voimalinjamerkintöjen sijainteja voidaan tarkistaa sillä edellytyksellä, että näiden tulkinta kokonais- ja vaihemaakuntakaavan yhdistelmässä on selkeää. Virtain uuden yhteystarpeen sijaintia tullaan tarkistamaan karttapalautteen pohjalta. Yhteystarpeiden lailla myös uusien voimalinjojen yksityiskohtaisemmat sijainnit tullaan ratkomaan varsinaisen hankesuunnittelun yhteydessä, jolloin toteutetaan myös yksityiskohtaisemmat selvitykset ja vaikutusarviointit.

Vaihemaakuntakaavassa osoitettavien linjojen suhdetta ekologiseen verkostoon ja valtakunnallisiin arkeologisiin kohteisiin voidaan tarkastella osana maakuntakaavan vaikutusarviointia. Voimalinjamerkintöihin liittyviä suunnittelumääräyksiä voidaan tarkistaa palautteen perusteella.

Vaihemaakuntakaavassa tullaan ministeriön ohjeistuksen mukaisesti osoittamaan hankkeiden suunnitteluvaiheesta riippuen liityntäpisteet ja -johdot soveltuvin merkinnöin.

Pirkanmaan liitto osallistuu aktiivisesti kantaverkon kehittämiseen liittyvään keskusteluun ja ottaa kantaa suunnitelmiin verkon kehittämiseksi huomioiden maakunnalliset tavoitteet energiatuotannossa sekä muissa maakuntakaavan teemoissa.

Puuterminaalit

Puutermiinaaleihin ottivat kantaa liikenne- ja viestintäministeriö, Suomen metsäkeskus, sekä kaksi metsäalan yritystä ja kaksi yhdistystä.

Ministeriö pitää hyvänä, että terminaalit sijoittuvat yhdyskuntarakenteellisesti hyvien liikenneyhteyksien varteen tai teollisuusalueille, ja muistuttaa, että lisääntyvä liikenne on huomioitava myös teiden kunnossapidossa sekä rataverkon kapasiteetin kannalta. Metsäkeskus esittää Ylöjärven terminaalien suunnittelun ja rakentamisen käynnistämistä välittömästi maakunnan kehittämisrahoituksella tai vastaavalla.

Yritysten palautteessa tuodaan esille, että puutermiinaalialueen Natura-alueeseen liittyvän erityismääräyksen osalta jää epäselväksi, mikä erityismääräyksen vaikutus käytännössä voisi olla ja minikälaiset toimenpiteet alueella voisivat vaarantaa Natura-alueen arvot. Lisäksi pyydetään huomioidaan Parkanossa valtateiden 3 ja 23 risteuksen kaakkoispuolella sekä seututien 332 varrella olevat energiapuutermiinaalit.

Yhdistykset toivovat, että puutermiinaalien erityismaininnoissa tuotaisiin esille, että terminaalit eivät saa aiheuttaa tuhoriskejä läheisiin metsiin.

Vastine: Puutermiinaalit

Kaavaselistusta ja vaikutustenarviointia voidaan täydentää liikenteellisten vaikutusten osalta. Eriytymääräys (em24) liittyy Väyläviraston julkaisemaan Ylöjärven raakapuun kuormausalueen siirron sijaintiselvitykseen, jossa on todettu, että noin 800 metriä suunnitellulta kuormauspaikalta itään vaikutuksia Taaborinvuoren Natura-alueeseen voidaan ennen tarkempaa suunnittelua pitää vähäisinä, mutta mahdollisessa jatkosuunnittelussa on kuitenkin varauduttava tarkastelemaan esimerkiksi raakapuun kuormauspaikan vaikutuksia valuma-alueelle.

Maakuntakaavassa osoitetaan maakunnallisesti merkittäviä terminaalijajanteja, joiden toimintaan tai sen vaikutuksiin liittyy erityistä maankäytön suunnittelun tarvetta. Puutermiinaalimerkinnän suunnittelumääräystä voidaan tarkistaa liittyen metsätuhoriskin huomioimiseen toiminnassa.

Turve

Turvealueiden käsittelyyn vaihemaakuntakaavassa saatiin näkemyksiä neljässä lausunnossa sekä lisäksi kuudelta yhdistykseltä ja kolmelta yritykseltä.

Saadussa palautteessa turvealueiden ja energiaturpeen merkitys huoltovarmuuden kannalta nähdään tärkeäksi. Kuivike- ja kasvuturpeen tuotannon mainitaan myös osaltaan varmistavan ja turvaavan ruokahuoltoa. Turvealueiden mahdollinen käyttö haluttaisiin jatkossakin turvata. Toisaalta palautteissa esitetään myös luopumista turvetuotannon ohjauksesta maakuntakaavoituksessa tarpeettomana.

Toisaalla palautteissa todetaan, että lähtökohtana tulee olla turvetuotannon asteittainen lopettaminen, ja esitetään, että ilmastonmuutoksen torjunnan ja luonnon monimuotoisuuden kannalta olisi erityisen tärkeää, että turvealueita koskeva merkintä ei ohjaisi uusiin turvetuotantoavauksiin. Käytöstä poistuneiden turvetuotantoalueiden kestävään jatkokäyttöön tai ennallistamiseen tulisi mielipiteen mukaan velvoittaa, ei ohjeistaa.

Turvealueiden kehittämisen kohdealueet todetaan suurpiirteisesti rajatuiksi, jolloin mukana on suuri määrä kivennäismaita. Palautteessa esitetään siksi rajausten tarkennusta. Toisaalta esitetään turvetuotantoalueiden ja suometsien uudistamiseen ja metsittämiseen liittyvien toimien huomiointia, jos rajauksia ei muuteta. Myös rahkasammaleen kasvatuksen sopivien alueiden osoittamista kaavassa esitetään. Toisaalla palautteissa esitetään, että rajauksien ulkopuolelle tulisi jättää alueet, joilla ei ole harjoitettu turvetuotantoa.

Yritystoimija pitää hyvänä, että kehittämissuositus on muotoiltu väljäksi, jolloin se sallii monenlaista seuraavaa käyttöä turvetuotannon päätyttyä. Ennallistamisen lähtökohtia, tavoitteita ja suunnitteluperiaatteita tulee tarkentaa niin, että varmistutaan merkintöjen positiivisista vaikutuksista ympäristölle. Maakuntamuseo esittää merkintään lisättäväksi määräystä, joka velvoittaa ottamaan huomioon kulttuuriympäristön arvot. Myös kehittämissuositukseen esitetään tarkennuksia.

Turvealueiden arvioinneista toivottiin lisätietoa. Energianturpeen tuotannosta vapautuvien alueiden soveltumista aurinkovoimaloiden sijoituspaikkana esitetään selvitettäväksi.

Vastine: Turve

Vaihemaakuntakaavan turvealueiden kehittämisen kohdealue -merkinnän tavoitteena on kuvata tavoiteltua kehitystä ja maankäytön muutoksen suuntaa kyseisillä alueilla. Merkinnällä ei pyritä ohjaamaan turvetuotannon sijoittumista. Merkinnällä osoitetut alueet sisältävät valtaosan Pirkanmaan tärkeimmistä turvealueista. Rajaukset ovat yleispiirteisiä, ja ne sisältävät myös muun tyyppisiä alueita. Alueet perustuvat Pirkanmaan 1. vaihemaakuntakaavaan ja niiden pohjana on mm. Geologian tutkimuskeskuksen tutkimusaineistot Pirkanmaan turvevaroista. Aluerajaukset

palvelevat hyvin uuden kehittämismerkinnän tavoitteita. Lähtökohtaisesti rajausten muuttamista tai tarkentamista ei pidetä perusteltuna.

Merkintään liittyvää kehittämissuositusta voidaan selventää tavoiteltavan kehityksen kirkastamiseksi. Alueille sijoittuvia, maakuntakaavatason, hankkeita säätelee mm. ympäristönsuojelu- ja rakentamislait, joihin sisältyy velvoite hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnista. Näin ollen vaikutusten arvioinnista ei ole tarvetta määrätä vaihemaakuntakaavalla. Myös kaavaselostukseen voidaan tehdä tarkennuksia asian selkiyttämiseksi.

Turvealueiden kehittämisen kohdealue -merkinnällä kannustetaan selvittämään käytöstä poistettujen turvemaiden soveltumista uusiutuvan energian, kuten aurinkovoiman, tuotantoon. Selvittäminen vaatii yksityiskohtaisia tietoja alueesta, eikä se ole maakuntakaavoituksen asia. Turvealueiden käytöstä päättää maanomistaja.

Aurinkoenergia

Aurinkoenergiaa koskevia näkemyksiä saatiin laajasti sekä viranomaisten lausunnoissa että yritysten, yhdistysten ja muutamien yksityishenkilöidenkin mielipiteissä.

Yleisesti ottaen vaihemaakuntakaavassa aurinkoenergiaa koskevaa ratkaisua pidetään monessa lausunnossa ja mielipiteessä hyvänä. Maakuntamuseo ja yksi yritystoimija esittävät kuitenkin aurinkoenergia-alueiden yleispiirteistä selvittämistä ja merkitsemistä maakuntakaavaan.

Vaihemaakuntakaavan sisältöihin ja sanamuotoihin nähdään tarpeelliseksi tehdä tarkennuksia aurinkoenergian osalta; mm. riistan ja metsästyksen huomioiminen tulisi mielipiteiden mukaan mainita. Aurinkovoima-alueilla ei saisi rajoittaa muuta maankäyttöä, ei myöskään metsästyks- ja virkistyskäyttöä. Lausunnoissa myös esitetään kaavan täydentämistä aihetta koskevilla yleismääräyksillä. Näkemyksiä puolesta ja vastaan esitettiin, tuleeko vaihemaakuntakaavassa ottaa kantaa aurinkovoimaloiden toteuttamiseen metsäisille alueille.

Vaikutusten arvioinnissa nähdään tarpeelliseksi arvioida aurinkovoimarakentamisen vaikutuksia luonnon, eläimistön sekä esimerkiksi ekologisten yhteyksien kannalta. Muutamissa mielipiteissä esitetään aurinkovoimaloiden soveltuvan käytöstä poistuneille turvetuotantoalueille. Tätä esitetään myös selvitettäväksi maakunnan tasolla.

Sähköverkon vahvistamiseen nähdään tarvetta kiinnittää huomiota tuuli- ja aurinkoenergiainhankkeiden myötä. Rakennettavien uusien voimalinjojen vaikutuksiin otettiin monessa lausunnossa ja mielipiteessä kantaa. Lähtökohtaisesti uudet linjat tulisi rakentaa olemassa oleviin johtokäytäviin. Uusien voimajohtojen rakentaminen vaatisi yhden näkemyksen mukaan koordinaatiota.

Aurinkoenergian edistämismahdollisuuksien arviointia jatketaan kaavan edotusvaiheessa. Samalla arvioidaan tarpeet täydentää kaavaa aihetta koskevalla yleismääräyksellä.

Vety ja muut energiamuodot

Vetyasioihin otetaan kantaa viidessä lausunnossa ja yhdessä yritysmielipiteessä. Vetytalouden mahdollisuudet nähdään merkityksellisinä maakunnan kehittymisen kannalta, ja tässä maakunta-kaavalla nähdään olevan myös tärkeä rooli. Vetytaloutta käsittelevissä lausunnoissa tuodaan esille mm. maakuntien välinen yhteistyö linjaston suunnittelussa sekä kokonaisvaltaisen lähestymistavan tarve vähälle huomiolle jääneiden energiasektoreiden (vety, biomassa, ja biokaasu) selvittämisessä. Sastamalan kaupunki näkee tarpeelliseksi, että vaihemaakuntakaavassa otetaan kantaa valtakunnallisen vetyputkiston sijoittumiseen ja esittää samalla oman toiveensa verkkoon liittymismahdollisuuksista. Tukes korostaa vetyyn liittyvien riskien huomioon ottamista maankäytön suunnittelussa sekä suosittelee uusien laajamittaisten tuotantolaitosten ja siirtoputkistojen merkintää jo maakuntakaavatasolla.

Kangasalan kaupunki ja Vesilahden kunta esittävät toiveita liittyen biokaasutuotannon ja kaasun siirtoverkoston huomioimiselle vaihemaakuntakaavan ehdotusvaiheessa.

Vastine: Vety ja muut energiamuodot

Vaihemaakuntakaavan ehdotusvaiheessa liitto jatkaa aktiivista mukana oloa ja keskustelun käymistä valtakunnallisen vetyverkon rakentamisesta Pirkanmaalle. Suunnittelusta vastaa Gasgrid Finland Oy. Keskustelua vetyhankkeista jatketaan myös kuntien suuntaan. Näiden keskusteluiden perusteella tehdään arvio kaavan täydentämismahdollisuuksista vedyn osalta.

Biokaasun osalta käydään vielä kaavaehdotusvaiheessa keskustelut Kangasalan kaupungin (kaasunsiirtoverkon kehittämistarpeet) ja Vesilahden kunnan (uusi mk-1 merkintä Narvaan) kanssa. Kangasalan Saarioisten tehtaan ja Pakkalan kylän alueeseen liittyvän maaseutuelinkeinojen kohdealueen (mk1) kehittämissuosituksista voidaan täydentää Kangasalan kaupungin esittämällä tavalla.

Pirkanmaalle on keväällä 2023 valmistunut maakunnallinen energiastrategia, joka on yksi kaavan taustaselvityksistä. Liitossa on myös käynnissä Vetyaktivaattori -hanke. Tässä yhteydessä ei nähdä tarvetta uuden, maakunnallisen, energiaselvityksen laatimiselle.

Elonkirjo

Luontoarvoja osoittavat kaavamerkinnät

Vaihemaakuntakaavan luonnoksen elonkirjo-teeman sisällöistä saatiin runsaasti palautetta. Aiheeseen otti kantaa 32 viranomaistahoa, 20 yhteisöä tai yritystä ja 38 yksityishenkilöä tai näihin rinnastettavaa ryhmittymää. Palautteissa esitetään niin luontoarvomerkintöjä kannattavia kuin kyseenalaistaviakin näkökantoja sekä ehdotetaan muutoksia kaavamerkintöjen kehittämissuositukseen sekä suunnittelu- ja suojelumääräyksiin. Monissa lausunnoissa ja yhteisöpalautteissa katsotaan, että suositustyyppisinä esitetyt luontoarvoja koskevat kaavamerkinnät ovat tavoitteiltaan perusteltuja, mutta on tärkeää, etteivät merkinnät rajoita alueella olevaa tai alueelle tulevaa maankäyttöä. Osassa palautteista todetaan, että elonkirjoa koskevien kaavamerkintöjen tulisi olla merkitykseltään ja vaikutuksiltaan velvoittavampia luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Palautteissa myös ehdotetaan maastoinventointien tekemistä luontoarvomerkintöjen arvojen vahvistamiseksi ja kaavamerkintöjen rajoittamista koskemaan vain lakisääteisesti suojellut kohteet.

Luontoarvoja osoittavilta kaavamerkinnöiltä toivotaan yksityiskohtaisempaa tietoa siitä, mitä maankäyttöä kaavamerkinnät ohjaavat ja mitä eivät ohjaa, ja miten ne vaikuttavat alueiden käyttöön ja suunnitteluun pitkällä aikavälillä. Lisätietoja kaivataan myös siitä, miten mahdolliset maankäytön rajoitteet on tarkoitus korvata maanomistajille. Myös kaavamerkintöjen perusteina olevista luontoarvoista toivotaan lisätietoja. Eräässä lausunnossa esitetään, että kehittämisperiaatemerkintöjä koskevat kehittämissuositukset tulisi kirjoittaa suosituksen muotoisina.

Sinivierluonnon monimuotoisuuden ydinalue -merkinnän tavoitetta ja siihen liittyvää kehittämissuositusta pyydetään lausuntopalautteessa tarkastelemaan tarkemmin. Kaavamerkinnän suositukseen ja määräyksiin esitetään palautteessa lisäyksiä toimenpiteistä, joilla voitaisiin edistää alueen luontoarvojen säilymistä. Kaavamerkinnältä toivotaan myös ohjaavuutta alueen arvoja ja tilaa uhkaavia tekijöiden osalta. Palautteessa esitetään myös, että vesistön eri käyttömuotojen turvaaminen huomioidaan merkinnässä.

Viranomaisten antamissa lausunnoissa esitetään tiettyjen luonnon monimuotoisuuden ydinalueiden ja sinivierluonnon monimuotoisuuden ydinalueiden sekä MK-kaavamerkintöjen rajausten tarkistusta tai poistoa. Lausuntopalautteessa esitetään myös luontoarvomerkintöjen osoittamista uusille kohdealueille. Yksityishenkilöiden palautteissa vaaditaan muutaman luonnon monimuotoisuuden ydinaluemerkinän poistamista. Lausunnoissa ja yhteisöpalautteissa kannatetaan kaavaselostukseen kirjattua vaihemaakuntakaavan suunnitteluratkaisua metsätalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen toiminta- ja kehittämisedellytysten huomioinnista. Hyvänä ratkaisuna pidetään myös kaavaselostuksessa esitettyä suunnitteluperiaatetta siitä, että vaihemaakuntakaavassa ei

osoiteta tuulienergia-alueita luonto- ja retkeilyalueille tai niiden välittömään läheisyyteen. Toisaalta eräässä lausunnossa katsotaan, että tuulivoimasta kaavaselostuksessa esitetty suunnittelinjaus on liian kategorinen.

Elonkirjo-teemassa tehtyä valmistelutyötä arvokkaiden luontoalueiden tunnistamisessa pidetään pääosin hyvänä. Joissakin yhteisöjen ja yksityishenkilöiden palautteissa todetaan taustaselvitysten lähtötiedoissa puutteita Pohjois-Pirkanmaan sekä lajihavaintojen osalta, ja todetaan että tiedon alueiden monimuotoisuudesta pitäisi olla paikan päällä todettua ja viranomaisen vahvistamaa. Palautteissa otetaan kantaa myös taustaselvitysten ja niissä esitettyjen karttojen vaikeaselkoisuuteen. Joissakin palautteissa arvostellaan Suomen ympäristökeskuksen valtakunnallisessa *Monimuotoisuudelle tärkeät metsäalueet Suomessa* -selvityksessä käytettyä Zonation-menetelmää, ja todetaan, että selvityksen tuloksia tulisi varmistaa maastoinventoinneilla.

Lausuntopalautteissa ehdotetaan maakunnallisen ekologisen verkoston esittämistä kaavamerkinnoin ja Pirkanmaan ekologisen verkoston selvityksen päivittämistä. Lisäksi esitetään, että selvityksessä tarkasteltaisiin myös erilaisten maankäyttömuotojen vaikutuksia ekologiseen verkostoon. Yhteisöpalautteissa esitetään luonnon monimuotoisuuden ja ekologisen verkoston kokonaisvaltaisempaa käsittelyä sekä viherverkkovyöhykkeen kokonaislaadun huomioimista. Ekologisia yhteyksiä tulisi saadun palautteen perusteella edistää erityisesti Tampereen kantakaupungin rajaseuduilla, Pirkanmaan pohjois- ja luoteisosissa sekä Satakunnan rajalla Vatulanharjun ja Hämeenkaan alueella. Yhteisöjen palautteissa esitetään myös, että kaavavalmistelussa hyödynnettäisiin enemmän paikallista tietoa alueista.

Vastine: Luontoarvoja osoittavat kaavamerkinnot

Vaihemaakuntakaavan luontoarvoja osoittavat kaavamerkinnot täydentävät voimassa olevassa Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 olevia vastaavia merkintöjä. Uudet kaavamerkinnot perustuvat selvitysaineistoihin esimerkiksi uhanalaisten lajien ja luontotyyppien keskittymistä, monimuotoisuudelle tärkeitä metsäalueista sekä valtakunnallisiin inventointitietoihin arvokkaista perinnebiotoopeista ja kivikoista. Elonkirjo-teemaa koskevia kaavamerkintöjä on vaihemaakuntakaavassa osoitettu myös luontoarvoiltaan ja matkailuedellytyksiltään merkittäviksi tunnistetuille Seitsemisen ja Helvetinjärven kansallispuistojen kehittämisvyöhykkeelle sekä Lauhanvuori-Hämeenkaan Unesco Geopark-kokonaisuuden kohteille. Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 yhteiskuntarakennetta koskevien kaavamerkintöjen suunnittelumääräyksiin on tehty myös täydennyksiä luonnon monimuotoisuus- ja maisema-arvojen sekä lähivirkistykseen huomioimisesta keskustatoimintojen alueella ja taajamissa. Lisäksi maakuntakaavan yleismääräyksiin on tehty lisäys merkittäviksi tunnistettujen tieosuuksien estevaikutusten huomioimisesta. Perusteet elonkirjo-teemassa luontoarvoja osoittaville kaavamerkinnoilla tulevat vaihemaakuntakaavalla asetettujen tavoitteiden lisäksi valtakunnallisista alueiden käyttötavoitteista (VAT 2017), luonnonsuojelulaista sekä biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (Convention on Biological Diversity) päätavoitteista, joihin Suomi on sitoutunut.

tunnistettuihin arvokeskittyymiin, ja uusia kaavamerkintöjä ei ilman vastaavia perusteita voida osoittaa. Maakuntakaavavalmistelun tueksi tehdyissä luontoselvityksissä tavoitteena on ollut tunnistaa maakuntakaavan mittakaavassa merkittävimmät luonnonarvojen ydinalueet. Pienialaisempien luonnonarvoalueiden osoittaminen ei ole tarkoituksenmukaista yleispiirteisessä maakuntakaavassa. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö maakunnassa olisi osoitettujen kaavamerkintöjen lisäksi muitakin arvokkaita luonnon alueita. Vaihemaakuntakaavan taustaselvityksissä käytetyt aineistot koskevat koko Pirkanmaata. Tiedot aineistoista ja niihin liittyvistä puutteista on tuotu esiin selvitysraporteissa.

Pirkanmaan ekologinen verkosto -selvitys valmistui kokonaismaakuntakaavan laadinnan yhteydessä vuonna 2014. Maakuntakaavoituksen näkökulmasta selvitys on edelleen pääpiirteissään ajantasainen. Selvityksen tuottamaa tietoa Pirkanmaan ekologisesta verkostosta ja luonnon ydinalueista on vaihemaakuntakaavan yhteydessä täydennetty uudella tiedolla Pirkanmaan uhanalaisista lajien ja luontotyyppien keskittymistä sekä monimuotoisuudelle tärkeitä laaja-alaisista metsäalueista. Kokonaiskuva voimassa olevan maakuntakaavan ja valmisteilla olevan maakuntakaavan viherrakenteen kaavamerkinnöistä on tarkoitus esittää kaavaehdotusvaiheessa liitekartalla.

Pirkanmaan voimassa olevassa maakuntakaavassa 2040 osoitetut luonnon monimuotoisuuden ydinalueet ja MK-alueet ovat laajojen ja yhtenäisten luonnon ydinalueiden keskittymiä, jotka pitävät sisällään myös alueiden välisiä ekologisista yhteyksiä. Tämän takia Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 ja valmisteilla olevassa vaihemaakuntakaavassa ei esitetä erillistä kaavamerkintää ekologisista yhteyksistä. Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 on osoitettu viheryhteysmerkinnällä taajamien sisäisiä virkistysmahdollisuuksien ja ekologisen verkon kytkeytyvyyden kannalta tärkeitä yhteyksiä, jotka tulee säilyttää tai joita tulee kehittää viherverkoston kytkeytyvyyden turvaamiseksi. Vaihemaakuntakaavan valmistelussa voidaan tarvittaessa harkita uusien viheryhteysmerkintöjen osoittamista. Asiasta neuvotellaan tarkemmin kuntien kanssa käytävissä kaavaehdotusvaiheen tapaamisissa.

Yksittäisissä palautteissa vaihemaakuntakaavan elonkirjo-teeman kaavaratkaisut todettiin puutteellisiksi maakunnan pohjoisosissa. On huomioitava, että vaihemaakuntakaavan kaavamerkinnät täydentävät voimassa olevan Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 kaavamerkintöjä. Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 on maakunnan pohjoisosassa useita laaja-alaisia MK-kaavamerkintöjä sekä luonnon monimuotoisuuden ydinalueita. Vaihemaakuntakaavassa uusia elonkirjo-teeman kaavamerkintöjä ei ole näille alueille osoitettu.

Kansallispuistojen kehittämisvyöhyke

Kansallispuistojen kehittämisvyöhyke merkintää sekä kannatetaan että vastustetaan viranomaisien, yhteisöjen sekä yksityishenkilöiden antamissa palautteissa. Kaavamerkinnän kehittämissuosituksen sisältöön ja muotoon esitetään muutoksia. Merkintää vastustavissa lausunnoissa perusteina esitetään merkinnän haitallinen vaikutus maanomistajiin, metsätalouteen sekä metsästystoimintaan. Merkinnän tuomaa lisäarvoa myös kyseenalaistetaan suhteessa MK-merkintään. Merkintää arvostellaan siitä, että sen nimi liittyy ympäristöministeriölle annettuun esitykseen kansallispuistojen laajentamisesta Helvetinjärven ja Seitsemisen välisellä alueella. Kaavamerkinnälle esitetään eräässä palautteessa vaihtoehtoinen nimi; luonnonympäristöjen ja luontomatkailun kehittämisvyöhyke. Joissakin yksityishenkilöiden palautteista merkinnän ymmärretään tarkoittavan kansallispuistojen laajentamista. Näissä palautteissa kansallispuistojen yhdistämistä vastustetaan. Palautteissa todetaan, että kansallispuistojen laajentuminen tulisi haittaamaan alueen metsätaloutta sekä vaikeuttaisi metsästystä ja riistanhoitoa. Kansallispuistojen kehittämisvyöhyke -merkintää kannattavissa palautteissa merkintä koetaan tarpeelliseksi. Merkinnältä toivotaan osassa palautteista vahvempaa ohjausvaikutusta luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Merkinnän tavoitteiksi esitetään lisättäväksi alueen suojelu, luontokadon torjunta ja metsäkadon kompensatio.

Kaavamerkinnän kehittämissuosituksesta saatiin eriäviä palautteita. Eräässä palautteessa kehittämissuosituksista pidetään sellaisenaan hyvänä ja tarpeellisena. Alueen elinvoiman kannalta pidetään tärkeänä, että kaavamerkintä mahdollistaa metsäopetuksen, metsästyksen, maa- ja metsätalouden ja matkailuelinkeinon. Merkinnän todetaan tukevan myös ennallistamista, mikä katsotaan riis-tallisestikin hyväksi kehitykseksi alueella. Kaavamerkinnän kehittämissuositukseen ehdotetaan lisäyksiä metsästyksen, kulttuuriympäristön arvojen, ilmastoystävällisen metsänhoidon mallien kehittämistä ja kokeilujen tukemisesta sekä metsäkadon ja ennallistamisen osalta. Merkinnälle ehdotetaan myös kaavamääräystä, jolla edistettäisiin talousmetsien ja soiden ennallistamista. Palautteissa myös esitetään, että kaavamääräykseen kirjataan selvemmin merkinnän koskevan ainoastaan valtion maita. Lisäksi kaavaselostuksen tekstiä ehdotetaan täsmennettäväksi siitä, mitä tarkoittaa kaavamerkinnän vaikutukset nykytilan kaltaiseen toimintaan, ja varmistetaan ettei vaikutuksia ole maa- ja metsätalouksikäyttöön. Kaavamerkintään pyydetään täsmennystä myös siitä, mikälaista luontomatkailua merkinnällä erityisesti tarkoitetaan edistettäväksi.

Vastine: Kansallispuistojen kehittämisvyöhyke

Kansallispuistojen kehittämisvyöhykemerkinällä edistetään merkinnän kehittämissuosituksen mukaisesti kansallispuistojen välisellä alueella merkittäviksi tunnistettujen luontoarvojen sekä matkailu- ja virkistysedellytysten huomioimista. Kaavamerkinnällä ei oteta kantaa kansallispuistojen laajentamiseen, jota koskeva Suomen luonnossuojeluliiton Pirkanmaan piirin esitys on osoitettu ympäristöministeriölle. Kaavamerkintätyyppi on tarkoitus pitää suositusluonteisena ja siten mahdollistaa alueen edistäminen alueen nykyistä maankäyttöä rajoittamatta.

Suojelualueet

Suojelualuetietojen ajantasaistaminen ja merkintöjen yhtenäistäminen koetaan palautteissa hyvänä ratkaisuna. Suojelumerkinnän sisällöstä ja ohjaavuudesta sen sijaan esitetään eriäviä näkökantoja. Osassa lausunnoista kaavamerkinnältä toivotaan vahvempaa ohjaavuutta suojelutoimenpiteisiin. Palautteissa myös ehdotetaan suojelumerkintöjä uusille kohteille kuten soidensuojelun täydennysehdotuksen alueille. Toisaalta palautteissa esitetään kaavamerkinnän rajoittamista ainoastaan luonnonsuojelulla perustettaviin kohteisiin. Yksittäisissä palautteissa ehdotetaan, että S-merkinnän määräyksiin sisällytetään maanomistajien kuuleminen ja korvaustarpeet. Eräissä lausunnoissa korostetaan suojelumerkintöjen velvoittavuutta suojelun toteuttamisessa silloin, kun alueen suojelun perusteet ovat lakisääteisiä ja suojeluperusteena luonnonsuojelulaki.

Palautteissa tuodaan esiin myös muita huomioita suojelumerkinnästä. Lausunnoissa tuodaan esiin aluekohtaisia ristiriitoja vaihemaakuntakaavaluonnoksen suojelumerkinnöissä suhteessa kokonismaakuntakaavassa maanpuolustukseen varattujen alueiden kanssa. Yksityishenkilöiden palautteissa pyydetään lisätietoja vaihemaakuntakaavassa kumottavaksi esitetystä suojelumerkinnästä. Eräissä yksityispalautteissa pyydetään Isojärven kansallispuiston läheisiltä valtion omistamilta alueilta suojelumerkintöjen poistamista, koska puiston laajennus voisi johtaa kaarnakuoriaistuhoihin, ja haitata metsänkasvatusta sekä riistanhoitoa alueen läheisyydessä.

Vastine: Suojelualueet

Maakuntakaavan suojelumerkintöjen käyttö perustuu luonnonsuojelulakiin, koskiensuojelulakiin sekä maankäyttö- ja rakennuslakiin. Maakuntakaavan suojelumerkinnän käyttö perustuu myös ympäristöministeriön oppaassa Maakuntakaavamerkinnät ja -määräykset kuvatun S-merkinnän soveltamiseen. Maakuntakaavoitus ei vastaa alueiden suojelun toteuttamisesta eikä maanomistajille annettavista korvauksista, ja suojelun toteutustapa määritetään suojelualuetta toteutettaessa. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa osoitetut suojelumerkinnät perustuvat ajantasaisiin, ympäristöhallinnon tietoihin luonnonsuojeluohjelmien alueista, perustetuista suojelualueista sekä Metsähallitukselta saatuihin tietoihin suojeluun varatuista alueista. Näiden lisäksi vaihemaakuntakaavassa on osoitettu yhden suojelualueen laajennus Pirkanmaan ELY-keskuksen inventointitiedon perusteella. Näistä lähtökohdista eroavia alueita ei Pirkanmaan vaihemaakuntakaavassa lähtökohteisesti esitetä suojelualueen kaavamerkinnällä.

Vaihemaakuntakaavan valmistelun aikana on käyty läpi myös Pirkanmaan kokonismaakuntakaavassa osoitettuja suojelualueita, joiden perusteena ovat aiemmat maakuntakaavat ja niiden luontoselvitykset. Suojelumerkinnän perusteista ja tarpeesta on neuvoteltu suojelun toteutuksesta vastaavan viranomaisen kanssa, minkä perusteella vaihemaakuntakaavan luonnoksessa esitetään muutaman, maakuntakaavaan perustuneen suojelumerkinnän kumoamista. Suojelualuumerkintöjä koskevia tietoja täydennetään kaavaehdotusvaiheeseen, ja lausuntopalautteissa esitetty

huomiot vaihemaakuntakaavaluonnoksen suojelumerkinnöistä suhteessa kokonaismaakuntakaavassa maanpuolustukseen varattujen alueiden kanssa tarkistetaan.

Lausuntopalautteissa ja yhteisöjen palautteissa esitetään soidensuojeluntäydennysehdotuksen alueiden osoittamista maakuntakaavan suojelualueina. Pirkanmaan vaihemaakuntakaavassa on päädytty näiden alueiden osalta samaan ratkaisuun kuin Pirkanmaan voimassa olevassa kokonaismaakuntakaavassa; alueet on käyty läpi vaihemaakuntakaavan valmistelussa ja varmistettu ettei alueelle osoiteta niiden luontoarvoja vaarantavaa maankäyttöä kuten uusia tuulienergia alueita.

Perinnebiotoopit ja maisema-alueet

Vaihemaakuntakaavan tavoite arvokkaiden perinnebiotooppien ja maisemien säilymisen osalta todetaan eräässä lausunnossa hyväksi, mutta samalla palautteessa edellytetään tukijärjestelmän varmistamista maanomistajille, jottei maanomistajalle koidu kohtuutonta taloudellista haittaa ylläpitäessään tulevassa maakuntakaavassa esitettyjä asioita.

Vastine: Perinnebiotoopit ja maisema-alueet

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa osoitetut perinnebiotoopit ovat valtakunnallisissa inventoinneissa arvokkaiksi tunnistettuja kohteita. Maakuntakaavoituksessa ei vastata alueiden hoito- ja kunnostustoimista ja niiden vaatimista korvauksista. Maanomistajien on mahdollista hakea kohteiden kunnostamiseen ja hoitoon tukea, joista on saatavissa lisätietoja Pirkanmaan ELY-keskukselta. Perinnebiotooppien hoito- ja kunnostustoimissa priorisoidaan uudessa inventoinnissa arvokkaimiksi tunnistettuja perinnebiotooppikohteita, joita myös Pirkanmaan vaihemaakuntakaavassa on kaavamerkinnöillä osoitettu.

Matkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdemerkinnät

Mv-kohdemerkintöjen osoittamista vaihemaakuntakaavassa pidetään lausuntopalautteessa hyvänä ratkaisuna. Yhteisöiltä saaduissa palautteissa todetaan, että Geopark-hanke Takakangas- Pihlajaharjun tuulivoima-alueella ja sen välittömässä ympäristössä tulisi huomioida vaihemaakuntakaavassa paremmin.

Vastine: MV-merkinnät

Hämeen kangas-Lauhanvuori Unesco Global Geopark -alueen laaja-alaisuuden vuoksi päädyttiin ratkaisuun esittää kehittämisperiaatemerkinnöillä ainoastaan alueen merkittävät ydinalueet. Matkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdemerkinnällä (Mv) edistetään alueiden luonnon arvojen huomioon ottamista, kohteiden kestävästä kehittämisestä ja tunnettuuden lisääntymistä.

Tiestön estevaikutukset

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa hyvänä ratkaisuna pidetään yleismääräyksiin lisättyä mainintaa luonnon ydinalueisiin liittyvän estevaikutusten huomioon ottamisesta teiden kehittämis- ja parantamistoimien yhteydessä. Palautteissa esitetään, että yleismääräystä laajennettaisiin koskemaan myös muuta laaja-alaista maankäyttöä muuttavaa toimintaa, ja että vaihemaakuntakaavassa osoitettaisiin ekologisen verkoston kohdat, joilla valtateiden tai rautateiden estevaikutusta tulee vähentää sekä vanhojen että uusien väylien osalta.

Vastine: Tiestön estevaikutukset

Väylien estevaikutuksen osalta tiettyjen pisteiden tunnistaminen edellyttää yksityiskohtaista suunnittelua huomioiden esimerkiksi maastonmuodot, johon ei ole mahdollisuutta maakuntakaavan tarkkuustasolla. Asiaa on selvitetty erillisellä selvityksellä, jossa pystyttiin tunnistamaan väyläkohtaisia erityispiirteitä, mutta yksittäisten kohteiden osalta suunnittelutarkkuus ei tässä vaiheessa riitä. Selvityksen toteutustapa ei myöskään tarjonnut luontevaa keinoa laajentaa merkintää koskemaan uusia tieyhteyksiä kuten Vt 3 Lempäälä-Pirkkala ja 2-kehä. Voimassa olevassa maakuntakaavassa on läntisten väylähankkeiden suunnittelussa kiinnitetty erityistä huomiota tarvittavien ekologisten ja virkistysyhteyksien turvaamiseen ja esitetty näitä myös vahvoilla kaavamerkinnoillä. Estevaikutuksen vähentäminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen teemoina ovat kuitenkin aina mukana väylänpidon ja väylähankkeiden suunnittelussa, ja myös Pirkanmaan liitto pitää osaltaan asiaa esillä esimerkiksi mainittujen uusien väylien suunnitteluprosessissa.

Suosittu luontokohteet

Suosittu luontokohteet -selvityksen pohjalta tehty kaavaratkaisu sai melko niukasti palautetta, mutta vähäisyydestään huolimatta palaute on kuitenkin pääosin positiivista. Johtopäätös, jossa lähivirkistys ja kaupunkiluonnon monimuotoisuus on nostettu esiin taajamatoimintojen- ja keskustatoimintojen alueiden kaavamääräyksissä, on etenkin lausunnon antajien mielestä positiivinen ja hyvä ratkaisu.

Ratkaisu saa kuitenkin myös kritiikkiä, jonka mukaan on liian yksityiskohtaista, että kaavamääräykseen kirjataan lähivirkistykseen ja luonnon monimuotoisuuden yhteensovittaminen yhdyskuntarakenteessa. Toisen eriävän näkemyksen mukaan Suosittu luontokohteet -aineistossa arvokkaaksi merkityt paikat olisi pitänyt tunnistaa vaihemaakuntakaavassa. Tämän perusteella erityisesti Lempäälän ja Pirkkalan välinen metsäalue olisi haluttu nostaa esiin. Myös selvityksen pohjaksi järjestetty kysely olisi pitänyt markkinoida laajemmin esimerkiksi eläkeläisjärjestöille.

Kaavaratkaisu herättää myös kehitysehdotuksia. Jatkoehdotuksen mukaan lähivirkistykseen ja luonnon monimuotoisuuden huomioiminen tulisi kirjata samaan tapaan myös voimassa olevan maakuntakaavan teollisuus- ja työpaikka-alueiden sekä maaseutualueiden kaavamääräykseen. Luonnon monimuotoisuuden edistäminen helpottaa myös ilmastonmuutokseen sopeutumista. Palautteen mukaan sopeutumista voisi tarkastella laajemmin keskustatoimintojen alueella kaupunkiluonnon ja siniviherrakenteen näkökulmasta.

Vastine: Suositus luontokohteet

Lähivirkistykseen ja kaupunkiluonnon monimuotoisuuden esiin nostaminen Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 keskusta- ja taajamatoimintojen alueiden kaavamääräyksissä perustuu Suositut luontokohteet -selvityksen tuloksiin. Selvityksen perusteella ei ole tarvetta osoittaa uusia merkintöjä vaihemaakuntakaavassa kaavakartalle. Suurin osa tärkeiksi merkityistä luontokohteista sijaitsee paikoissa, joissa voimassa olevalla maakuntakaavalla on jo tavoitteena tukea luonnon, maiseman tai kulttuurin säilymistä sekä edistää virkistyskäyttöä. Näin on myös Lempäälän ja Pirkkalan välisellä metsäalueella. Selvityksen mukaan lähivirkistyksellä on kuitenkin suuri merkitys taajama- ja keskusta-alueilla.

Suositut luontokohteet -karttakyselyä markkinoitiin laajasti muun muassa kunnille sekä luontoon ja liikuntaan suuntautuneille yhdistyksille. Osallisia ovat kaikki pirkanmaalaiset, joten kaikkien tavoittaminen ei ole mahdollista.

Maakuntakaavan suunnittelutasolla nähdään tarkoituksenmukaisena ohjata yhdyskuntarakenteen tarkempaa suunnittelua yksityiskohtaisemmalla kaavatasolla. Näin ollen vaihemaakuntakaavan luonnoksesta saadun palautteen perusteella myös Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 teollisuus- ja varastoalueen sekä työpaikka-alueen kaavamääräyksiä tarkistetaan tukemaan paremmin luonnon monimuotoisuutta. Niin ikään sopeutuminen ilmastonmuutokseen tuodaan myös näiden sekä keskusta- ja taajamatoimintojen alueiden kaavamääräysten sisältöön. Sen sijaan Maaseutualue -merkinnän kaavamääräystä ei nähdä tarpeelliseksi muuttava.

Arvokkaat geologiset muodostumat

Arvokkaista geologisista muodostumista saatiin näkemyksiä kahdelta taholta. Pirkanmaan ELY-keskus pitää hyvänä lisäyksiä arvokkaiden geologisten muodostumien merkintään. Suunnittelu- ja suojelumääräyksen ja selostuksen osalta ELY-keskus kommentoi, että arvokas geologinen muodostuma -merkinnän suojelumääräykseen kirjatun maisemavaurioiden korjaustarpeen suojelumääräyksen ei tulisi mahdollistaa merkittävää maa-ainesten lisäottamista. Ennallistamisen tarvetta pohdittaessa tulisi huomioida myös mahdolliset ottamistoiminnan seurauksena syntyneet luontoarvot (esim. paahderinteet, törmäpääskyt) ja niiden säilyminen.

Kangasalan Luonto ry tuo esille Pitkäjärven valtakunnallisesti arvokkaan kallioalueen ja siihen kytkeytyvän rotkoalueen erityislaatuisuuden, ja esittää Pitkäjärven ge2 -merkinnän laajentamista mm. rotkolaakson alueelle.

Vastine: Arvokkaat geologiset muodostumat

Arvokkaat geologiset muodostuma -merkinnöillä osoitetut alueet ja niiden rajaukset perustuvat valtakunnallisiin ja maakunnallisiin selvityksiin ja tutkimuksiin, joissa on käytetty yhtenäisiä kriteeristöjä alueiden arvottamisessa ja arvoalueiden rajaamisessa. Arvokkaat kallioalueet on osoitettu voimassa olevassa Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 ge2-merkinnällä. Merkinnät perustuvat vuosina 1995, 1996 ja 1998 tehtyihin inventointeihin. Arvokkaisiin kallioalueisiin ei kohdistu muutoksia vaihemaakuntakaavoituksen yhteydessä, muutoin kuin Kuhmoisten kunnan osalta.

On tärkeää kuulla kokemuksia arvokkaiden geologisten muodostumien -merkintään sisältyvien määräysten ymmärrettävyydestä. Täydennetään kaavaselostuksen kuvaustekstejä tavoitteiden ymmärrettävyyden parantamiseksi.

Pohjavesi

Pohjavesialue-merkintää koskevaa palautetta saatiin kahdelta kunnalta, Pirkanmaan ELY-keskukset sekä kahdelta yhdistykseltä. Yksityishenkilöiden pohjavettä koskeva palaute liittyy tuuli-voima-alueisiin ja käsitellään siinä yhteydessä.

Kaksi palautteen antajaa kommentoi vaihemaakuntakaavassa pohjavesialueisiin tehtyjä muutoksia ja pitää niitä hyvinä. Pirkanmaan ELY-keskus esittää lausunnossaan vielä tarkennuksia määräykseen. Muu saatu palaute koskee tiealueiden, lähinnä kantatien 66, puutteellisia pohjavesisuojuuksia, joiden parantamista katsotaan olevan tarvetta edistää vaihemaakuntakaavalla.

Vastine: Pohjavesi

Pohjavesialue-merkinnän määräysteksteihin harkitaan tarkennuksia. Lisäksi tiestön pohjavesisuojuuksista keskustellaan vielä sidosryhmien kanssa, ja arvioidaan tarve käsitellä niitä vaihemaakuntakaavassa.

Voimassa olevassa Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 olevaa, seudulliseen vedenhankintaan liittyvää, kehittämisperiaatemarkintää koskeva palaute merkitään tiedoksi. Kyseisiä alueita ei käsitellä vireillä olevassa vaihemaakuntakaavassa.

Muut palautteet elonkirjo-teemassa

Elonkirjo-teemaa koskevaa varsinaisen kaavasisällön lisäksi lausunnoissa, yhteisöjen ja yksityishenkilöiden palautteissa esitetään myös muita näkemyksiä luonnon monimuotoisuuteen liittyvistä aiheista kuten metsäkadon hillitsemisestä sekä ennallistamisen, ekologisen kompensaation sekä vesienhoidon ja pohjavesien suojelun edistämisestä maakuntakaavoituksen keinoin. Lisäksi palautteissa tuodaan esiin tarpeita muuttaa Pirkanmaan voimassa olevan maakuntakaavan alue- ja yhdyskuntarakenteen kaavamerkintöjä erityisesti Lempäälän ja Pirkkalan metsäalueen osalta siten, että alue jäisi rakentamattomaksi metsäalueeksi. Palautteissa ehdotetaan myös arvokas maisema-alue-kaavamerkinnän osoittamista uusille alueille, uusien virkistysreittien osoittamista, Pyhäjärven kk4-merkinnän laajentamista, tekopohjavesien muodostamista koskevien kaavamerkintöjen poistamista tietyltä alueelta sekä tiettyjen Natura-alueita koskevien erityismääräysten tarkentamista.

Vastine: Muut palautteet

Vaihemaakuntakaavassa käsitellään osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa määritettyjä kaavan teemoihin liittyviä sisältöjä, ja muilta osin voimassa olevan maakuntakaavan sisältöihin, esimerkiksi yhdyskuntarakennetta koskeviin kaavamerkintöihin ja niiden rajauksiin, ei tehdä muutoksia. Palautteista esiin tuodut muut aihepiirit ovat tärkeitä, mutta maakuntakaavan mahdollisuudet edistää näiden teemojen toteutumista ovat esimerkiksi kaavatason yleispiirteisyyden vuoksi rajalliset. Tosin maakuntakaavan yleismääräyksissä tuodaan esiin monia ns. läpileikkaavia eri suunnitellun teemoja koskevia lähtökohtia.

Muut teemat

Kaupan ohjaus

Kaupan ohjaukseen liittyviä huomiota esitetään yhteensä kymmenessä kunta- ja viranomaislausunnossa. Useimmissa kuntalausunnoissa pidetään esitettyä kaupan ohjauksen tarkistamista oikeana ratkaisuna. Positiivisena suuntana pidetään sitä, että merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön alaraja nostetaan 4000 kerrosneliömetriin ja että keskustojen enimmäismitoituksesta luovutaan.

Lausunnoissa esitetään myös kritiikkiä, joka kohdistuu kaupan laadun määrittäisiin ja kerrosalan enimmäismitoituksiin taajamatoimintojen alueilla, työpaikka-alueilla ja kaupallisten palvelujen alueilla. Myös kaupan ohjaamisen liittyviä kaavamääräyksiä pidetään hankalasti tulkittavina. Kahdessa lausunnossa nähdään tärkeänä, että raitiotierakentamisen vaikutus otetaan huomioon maakunta-kaavassa osoitetuilla KM-alueilla, ja että nämä kohteet osoitettaisiin maakunta-kaavassa keskustatoimintojen alueina. Palautteessa esitetään, että selkeyden vuoksi määräystekstissä voitaisiin todeta, ettei maakunta-kaavassa keskustatoimintojen alueilla vähittäiskaupan suuryksiköille enää esitetä enimmäismitoitusta. Esitetään myös pohdittavaksi, onko kaavamääräyksessä tarpeen erotella neljän- ja viidentuhannen neliön kerrosalarajoja toisistaan.

Lisäksi lausuntopalautteessa korostetaan tarvetta tarkastella jatkossa kaupan ohjausta ja palveluverkkoa laajana kokonaisuutena.

Eräissä kuntapalautteissa esitettiin myös, että maakunta-kaavassa osoitettua Taajamatoimintojen aluetta olisi laajennettava.

Vastine: Kaupan ohjaus

Vaihemaakunta-kaavassa on kaupan ohjaukseen liittyviä kaavamerkintöjä päivitetty siten, että kaupan merkinnät vastaavat voimassa olevaa maankäyttö- ja rakennuslakia. Sen sijaan kaupan alueiden sijaintiin, näiden enimmäismitoitukseen tai kaupan laatuun liittyvään ohjaukseen ei ole tehty muutoksia, sillä näiden muutoksien edellytyksenä on mm. seudullisen kaupan palveluverkkorakenteen kokonaisvaltainen selvittäminen. Pirkanmaan kaupan kokonaisratkaisun ja -mitoituksen perusteet liittyvät kokonaisuusmaakunta-kaavan päivittämiseen, jossa voidaan tarkastella maakunnallisen aluerakenteen ja seudullisten aluevarausten mahdollisia muutostarpeita kokonaisuutena. Näin toimien vastataan myös lausuntopalautteeseen, jossa korostettiin jatkossa tarvetta kaupan ohjauksen ja palveluverkon tarkasteluun laajana kokonaisuutena.

Kaupan ohjaamisen liittyviä kaavamääräyksiä on lausuntopalautteessa pidetty hankalasti tulkittavina. Tämä on tunnistettu myös vaihemaakuntakaavaa laadintaan ryhdyttyessä, ja asia on kirjattu myös kaupan esiselvitykseen (s. 58 / *Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 päivitystarve kaupan palveluverkon osalta - Esiselvitys*, 22.12.2022). Kaupan ohjauksen ymmärrettävyyden lisääminen edellyttää tiedottamista, ohjeistusta ja koulutusta, jota Pirkanmaan liitto pyrkii resurssiensa puitteissa edistämään.

Vaihemaakuntakaavan jatkosuunnittelussa voidaan harkita keskustatoimintojen alueiden enimmäismitoituksen poistamiseen liittyvän maininnan lisäämistä kaavamääräykseen teknisluonteisena tarkistuksena. Sen sijaan nyt kaavamääräyksissä esitettyjen suuryksikköjen koon alarajojen muutokset MRL:n linjasta poiketen edellyttävät uuden päivitetyn palveluverkkoselvityksen laadintaa.

Vaihemaakuntakaavassa ei ole tehty päivityksiä KM-alueiden, Keskustatoimintojen alueiden tai Taajamatoimintojen alueiden aluevarauksiin, ainoastaan kaavamääräysten sisältöä on tarkistettu. Aluevarauksiin liittyviä muutostarpeita voidaan käsitellä kokonismaakuntakaavan päivittämisen yhteydessä, jolloin tarkasteltavana on koko Pirkanmaan maakunnallisen aluerakenteen ja seudullisten aluevarausten muodostama kokonaisuus. Tällöin voidaan ottaa huomioon myös raitiotierakentamisen vaikutus nykyisessä maakuntakaavassa osoitetuilla KM-alueilla, kuten eräissä kuntalausunnoissa esitettiin.

Suojavyöhykkeet ja melualueet

Suojavyöhykkeitä ja melualueita koskevassa palautteessa kiinnitetään huomiota merkintöjen kuvauksiin ja määräyksiin. Lisäksi kaavakartalle tulisi lisätä ja päivittää uusia suojavyöhyke- ja melualueita, ja täydentää niiden osalta kaavamerkintöjä ja -määräyksiä.

Suojavyöhykkeisiin kohdistunut palaute sisältää myös kritiikkiä, joka kohdistuu aluerajauksiin tehtyihin muutoksiin. Osa palautteenantajista pitää kohtuuttomana, että Puolustusvoimien suojavyöhykkeitä on muutettu ja laajennettu ilman maanomistajien kanssa käytyjä neuvotteluita. Etenkin Parkanon alueella on vaikea hyväksyä Puolustusvoimien suojavyöhykerajauksen laajentamista pohjoisemmaksi, ja rajauksen toivotaankin pysyvän samassa laajuudessa kuin se on voimassa olevassa maakuntakaavassa. Palautteessa toivotaan myös, että Parkanon alueella sijaitsevaa suojavyöhyke -merkinnän rajausta ja määräystä tarkastellaan siten, että rautatieaseman läheisiä seutuja voidaan kehittää asuin- ja työpaikka-alueiksi.

Vastine: Suojavyöhykkeet

Suojavyöhykkeiden rajauksissa tapahtuneet muutokset perustuvat Puolustusvoimien toiminnan ja tarpeiden muutokseen. Rajauksiin ei liity maankäytön suunnittelua maakuntakaavatasolla.

Suojavyöhykkeiden sisään jäävien alueiden käyttö on rajoitettua, ja niihin liittyvät yksityiskohtaisemmat kirjaukset lisätään kaavaselostukseen.

Palautteen perusteella suojavyöhykkeen ja melualueen kaavamääräyksiä tarkistetaan. Kaavakartalle lisätään ja päivitetään uudet suojavyöhyke- ja melualueet soveltuvin osin.

Palautteet kaavan valmistelusta ja materiaalista

Osallistuminen ja tiedottaminen

Pirkanmaan vaihemaakuntakaavan luonnoksesta saaduissa palautteissa korostetaan tiedotuksen avoimuutta, laaja-alaisuutta ja monikanavaisuutta, ja että eri alueiden asukkaiden ja yhteisöjen palautetta kuullaan laajasti ja tasapuolisesti. Maakuntakaavan roolia ja vaikuttavuutta sekä kaavan valmisteluun osallistumista MRL:n mukaisena menettelynä sekä ohjausryhmän työtä tulisi selvittää osallisille paremmin. Osassa palautteissa todetaan, että kuntalaisten on ollut vaikea vaikuttaa ja saada tietoa valmisteluvaiheessa. Myös nähtävilläoloajankohdan todetaan olleen haastava maaja metsätalousyrittäjien kannalta. Vaihemaakuntakaavan luonnosvaiheessa järjestetyt tiedotustilaisuudet katsotaan vähäisiksi ja asukkaiden mahdollisuudet tutustua aineistoon haastaviksi. Palautteissa myös todetaan, että yksityisiin maanomistajiin tulee olla yhteydessä heitä koskevista kaavamerkinnöistä. Myös viranomaisten ja yhteisöjen sekä yritysten palautteissa esitetään pyyntöjä päästä keskustelemaan palautteen perusteella kaavasisällöistä. Kaavavalmistelun toteuttamisen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa todetaan parantavan kaavan toteutettavuutta ja hyväksytävyyttä.

Eräissä yksityishenkilön palautteissa todetaan, että kaavan tulisi olla helposti tulkittavissa kaikille asukkaille ikään ja fyysiseen kuntoon tai koulutustaustaan katsomatta ja että aito kuuleminen ja vuorovaikutus puuttuvat kaavaprosessista. Kaavaan liittyvän materiaalin tulisi olla myös helpommin löydettävissä. Palautteissa todetaan myös, että valmisteilla olevan vaihemaakuntakaavan ja voimassa olevan Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 rinnakkaisuus heikentää osallistujien mahdollisuuksia arvioida uusia ja muuttuvia merkintöjä.

Vaihemaakuntakaavan sisältöjä arvostellaan siitä, että kaikkia alueita ei ole kohdeltu yhdenvertaisesti ja arviointeja ei ole suoritettu samoilla kriteereillä ja samassa laajuudessa. Näkökulmia tulisi avata laajemmin ja kestävämmiin pidemmällä aikavälillä. Lisäksi todetaan, että vaihemaakuntakaavan valmistelu tulisi sijoittaa paremmin ajankohtaisiin hankkeisiin, kuten Pirkanmaan luonnon muotoisuusohjelmaan.

Vastine: Osallistuminen

Pirkanmaan vaihemaakuntakaavan laadinnassa noudatetaan Maankäyttö- ja rakennuslain (uusi nimike 1.1.2025 alkaen alueidenkäyttölaki) sekä -asetuksen sisältöä. Pirkanmaan vaihemaakuntakaavan luonnos on ollut nähtävänä 8.5.2023 - 30.6.2023, mikä on tavanomainen nähtävilläoloaika. Maakuntakaavatyön etenemisestä ja vaihemaakuntakaavan luonnoksen nähtävillä olosta on

tiedotettu monikanavaisesti Pirkanmaan liiton verkkosivuilla ja toimistolla, Pirkanmaan kunnissa sekä mediassa. Kaavaprosessia on voinut seurata tarkemmin maakuntakaavoituksen nettisivuilta. Vaihemaakuntakaavasta on järjestetty yleisötilaisuuksia Pirkanmaan kunnissa sekä webinaari-tilaisuus etäyhteyksin. Kaavaluonnoksen nähtävilläolon aikana on järjestetty myös mahdollisuus käydä tutustumassa kaava-aineistoon Pirkanmaan liiton toimistolla ja keskustella kaavaan liittyvistä kysymyksistä maakuntakaavoituksen henkilöstön kanssa.

Henkilökohtainen tiedottaminen maanomistajille heitä koskevista maakuntakaavamerkinnöistä ei ole maakuntakaavan laadinnassa tarkoituksenmukaista tai resurssien puitteissa mahdollista. Vaihemaakuntakaavan luonnos on ollut julkisesti nähtävillä, jolloin kaikki maanomistajat ovat voineet tutustua kaava-aineistoon ja kommentoida sitä. Viranomaisten sekä yhdistysten ja yritysten pyynnöt kaavasisältöjä koskevista tapaamisista huomioidaan, ja Pirkanmaan liitto on näistä kysymyksistä yhteydessä erikseen palautteen antajiin.

Karttamateriaalin selkeys

Karttamateriaalin selkeyteen on kiinnitetty runsaasti huomiota kaavasta jätetyssä palautteessa. Positiivisessa palautteessa mainitaan, että valmistelumateriaali ja karttapalvelu antavat selkeän kokonaiskuvan vaihemaakuntakaavan sisällöstä ja muutoksista. Jyrkempää palautetta saatiin kuitenkin myös periaatteesta, jolla vaihemaakuntakaavassa osoitetut uudet ja muuttuneet merkinnät esitetään suhteessa niihin merkintöihin, jotka pysyvät ennallaan. Vaihemaakuntakaavan esitystavan heikkoutena pidetään sitä, että uusia ja voimassa olevia merkintöjä ei ole esitetty kartalla yhtä aikaa. Tällöin merkintöjen kokonaislaajuus jää epäselväksi. Palautteen mukaan myös merkinnät ja määräykset -asiakirjasta on vaikea hahmottaa mitkä merkinnät on kumottu ja mitkä ovat uusia merkintöjä. Kumottujen merkintöjen kartta on niin ikään epäselvä. Edelleen myös selvityksiin liittyviä hyvin pienimittakaavaisia karttoja ehdotetaan suurennettavaksi ja jaettavaksi pienempiin osiin.

Selkeää esitystapaa toivotaan myös karttapalveluun kohdistuvassa palautteessa, jonka mukaan kaavakarttojen tarkastelu olisi helpompaa, mikäli ne olisivat katseltavissa yhtä aikaa voimassa olevan maakuntakaavan kanssa. Karttapalveluun tulisi saada näkyville myös merkintöjen selosteet, ja pohjakartan tulisi erottua merkintöjen alta. Paikkatietoaineistojen toivottiin olevan tarkempia ja tuoreempia.

Kaavamerkintöjen visualisointi sai myös muutamia mainintoja. Kaavamerkinnän väriin on kiinnitettävä huomiota, jotta väri ei ole sama kuin pohjakartassa. Aluemaisten kaavamerkintöjen pitäisi erottua tarkkarajaisina, ja pohjakartassa tulisi olla enemmän informaatiota kaavamerkintöjen helpomman paikantamisen vuoksi.

Lausunnon antajat kiinnittivät palautteessaan huomiota kaava-aineistojen tietosisältöön. Kaava-aineistojen sisällöltä toivotaan monipuolisuutta. Aineistoissa (erityisesti luontoon liittyvät merkinnät) tulisi olla selkeästi esillä kohteiden yksilölliset ominaispiirteet ja arvot, sekä suojelualueisiin liittyvät suojeluperusteet, arvojen tila ja pinta-ala. Lisäksi kohteet olisi hyvä esittää luetteloituna. Tuulienergia-alueilta toivottiin nimistön ja numeroinnin yhtenäistämistä.

Lisäksi teknisenä huomiona palautteessa todetaan, että maakuntakaavan yleismääräyksissä viitataan ehdollisen rakentamisrajoituksen yhteydessä maankäyttö- ja rakennuslakiin. Lausunnossa esitetään, että jatkossa viitattaisiin voimassa olevaan lainsäädäntöön, koska lakimuutos on tulossa voimaan vuoden 2025 alussa.

Vastine: Karttamateriaali

Kaavakartoilla ja kaavamääräyksillä pyritään selkeään ilmaisuun. Pirkanmaan maakuntakaavaa 2040 päivitetään vain tiettyjen teemojen osalta. Näin ollen vaihemaakuntakaavan tarkoituksena on osoittaa vain uudet, muuttuneet ja kumotut merkinnät. Voimaan jääviä merkintöjä ei osoiteta uudelleen. Kaavaprosessin loppuvaiheessa laaditaan ns. yhdistelmäkaava, jossa Pirkanmaan maakuntakaava 2040 ja vaihemaakuntakaava esitetään kartalla yhtä aikaa. Teemoista laaditaan myös erilliset liitekartat, jotka helpottavat kokonaisuuden hahmottamista.

Karttapalvelu ei vastaa juridista kaavakarttaa, mutta sillä pyritään helpottamaan sen tulkintaa. Vaihemaakuntakaavaa ja voimassa olevaa Pirkanmaan maakuntakaavaa 2040 voi tarkastella yhtä aikaa karttapalvelussa. Merkintöjen läpinäkyvyyttä ja pohjakartan voimakkuutta voi säätää palvelussa olevasta liikusäätimestä. Merkintöjen selitykset lisätään palveluun.

Kaavakarttojen visuaalisuuteen ja luettavuuteen pyritään kiinnittämään vielä lisähuomiota. Päivittyvien merkintöjen ulkonäkö on peräisin Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040. Kartta-aineistojen tietosisältöä lisätään kaavaprosessin edetessä.

Vaihemaakuntakaavan jatkosuunnittelussa voidaan kaava-asiakirjojen teknisluonteisena tarkistuksena harkita maankäyttö- ja rakennuslaki -viittauksen korvaamista ajantasaisella lakiviittauksella.